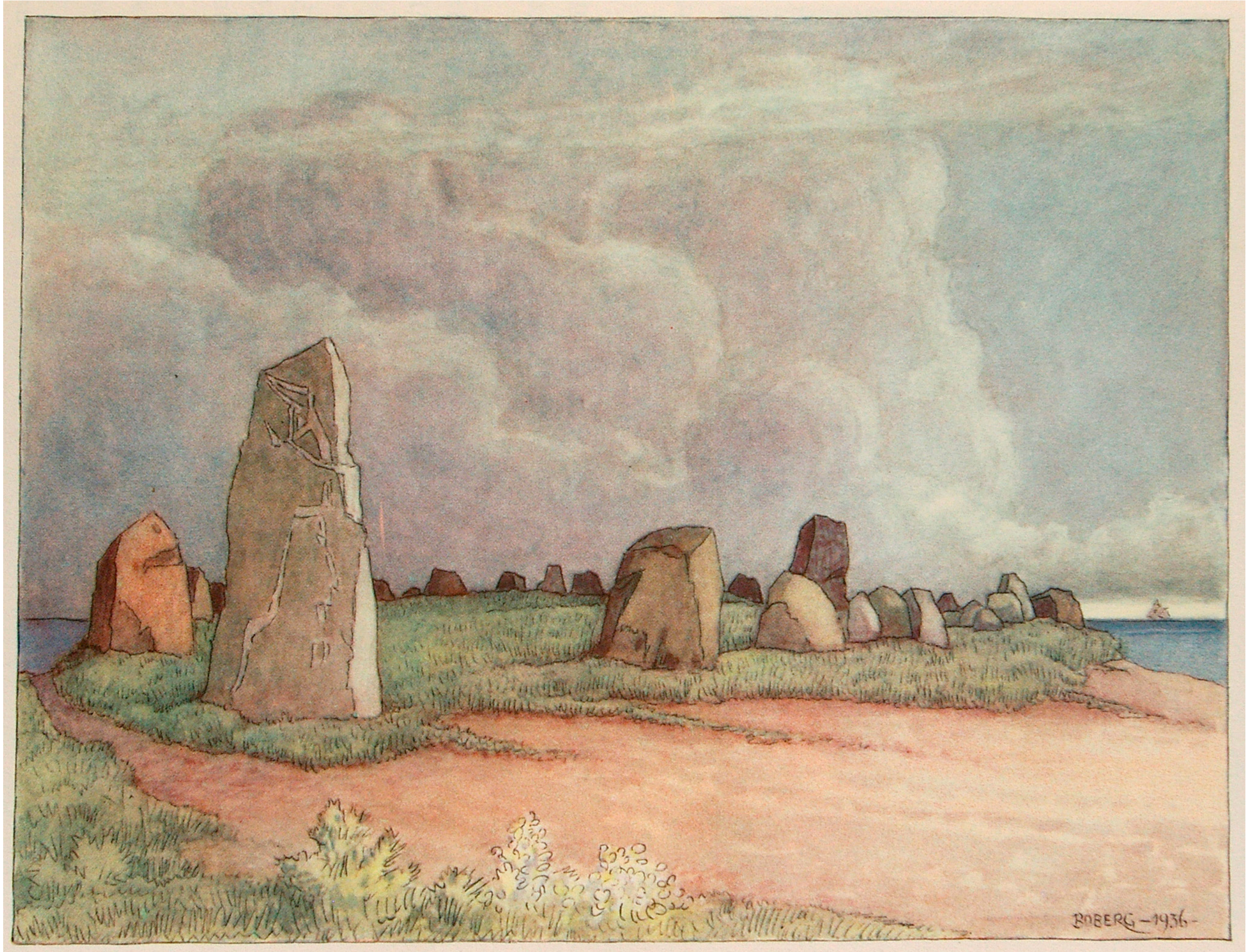
Utflykter bland Skånes fornminnen

Om en stor skeppssättning i Skåne

Äldre uppgifter om Ale stenar vid Kåseberga

Av Sven Rosborn

Malmö 2024

År 2019 tog jag mig kvällen den 30 juli upp till Ale stenar. Det blev en minnesvärd upplevelse som jag direkt skrev om och lade ut offentligt när jag kom hem den natten. Här är den texten:

”JAG HISSAR MITT EGET STRIDSMÄRKE. På den stolta Tullstorpsstenen har jag ändrat dess runor till orden ”Skåning. Stå fast mot okunskapen.”

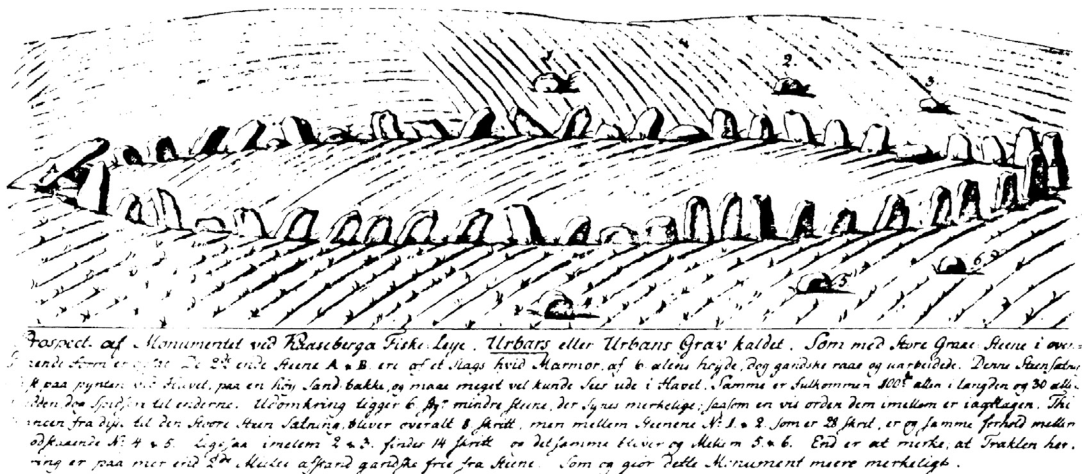
Exakt tio timmar innan jag föddes, räknat 70 år framåt i tiden, stod jag vid en vindpinad sten, en av ett sextiotal vid ”Ale stenar”. Jag var inte ensam denna kväll på den kala, skånska heden. Ett trettiotal turister hade kämpat sig uppför den enorma branten. Vad visste de om ”Ale stenar” innan klättringen – vad vet de nu efter att ha besökt det mest berömda minnesmärket över skånsk historia?

På statens mark, vid ingången, möts man av två fast förankrade informationsskyltar. På den ena, rest av Statens fastighetsverk, får man i en kortare text reda på att denna skeppssättning är rest mellan 500 och 1000 e.Kr. Samtidigt får man den häpnadsväckande informationen om att det kan vara en solkalender, alltså från bronsåldern.

På den andra, enormt större skylten, får den okunnige uppgifter om att detta är en solkalender från bronsåldern från mer än tusen år före Kristus. Här ser man en stor planritning över stenskeppet med linjer dragna som ”bevisar” att detta minsann är en unik skånsk kalender där våra forntida anfädrar stått, ivrigt spejade över skeppets stenar för att exakt kunna bestämma årstiderna.

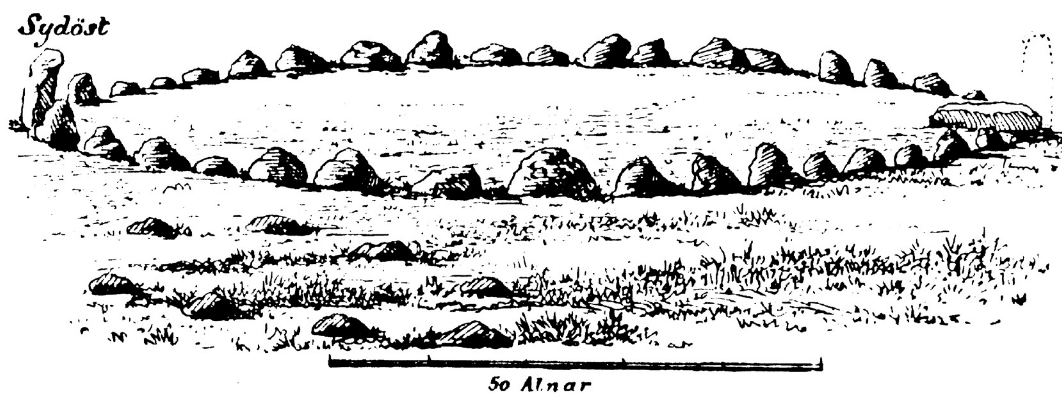
Detta är rena dravlet, skapat av en person som i åratal med sina befängda idéer kämpat mot den akademiska kunskapen. En person som staten numera sätter så högt att vetenskapen får ge vika – ”för alla måste ju få säga sin mening”.

Varför berättar staten då inte hela sanningen? Att detta stora stenskepp inte stått ensamt – att för sin tid erkänt skickliga arkeologer på 1700-talet och 1800-talet i bild och text

C.G. Hilfelings avbildning av Ale stenar år 1777. Notera de stenar som finns utanför båda långsidorna vilka är rester efter två mindre skeppssättningar.

dokumenterat två hälften så stora stenskepp som legat invid båda relingarna. Men det vill man inte berätta för då blir det inte en astronomisk kalender – då blir det vad det nämligen en gång var – ett av många minnesmärken på en stor begravningsplats från vår järnålder. Varför berättar man inte att den säkra dateringen bl.a. kommer från ett kolstycke framgrävt av erkända arkeologer i nedgrävningen till den grop som man en gång satte en av stenarna

N.G. Bruzelius teckning av Ale stenar ca 1860. Endast ett sidoskepp, 32 alnar långt, är vid denna tid bevarat bredvid det stora skeppet.

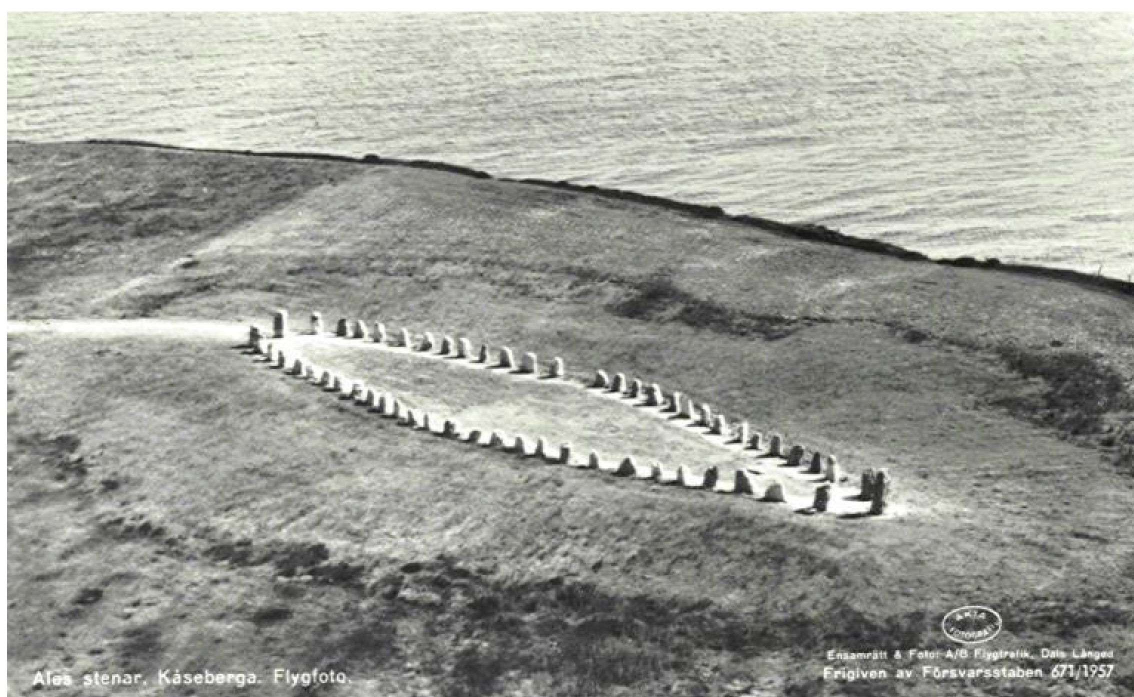
i. Stenens uppresande kan alltså inte vara äldre än detta kolet, C14-daterat till ca 550 e.Kr. Varför berättar inte svenska staten att man genom att ge plats för en persons påhittade datering, som är tvåtusen år äldre än de säkra dateringarna, helt struntar i C14 metoden som är allmänt accepterade sedan mer än ett halvt sekel i hela forskarvärlden?

Varför tar staten inte bort sådan total vilseledande informationsspridning på statens egen mark? Därför att man inte vågar sätta forskning före medveten spridning av osanningar.

Det blev många tankar när jag för tio timmar sedan stod lutad mot en sten till en mäktig grav som restes för kanske sådär ettusen femhundra år sedan. Detta publicerade jag på minuten 70 år efter att jag gav till mitt livs första protestskri."

Nu är det dags att fira min 75-års dag och på ett märkligt sätt är fortfarande Ale stenar aktuellt för mig. Jag gjorde ett sök i Kungliga bibliotekets fantastiska, öppna databas med tusentals digitaliserade tidningar och tidskrifter från år 1645 fram till 1920-talet. Ett antal tidningsartiklar från år 1911 och 1916 berättar om stenskeppet i Kåseberga. Jag har renskrivit dessa och lägger ut dem här eftersom de visar hur och vem som en gång räddade detta unika fornminne - det var inte staten!

Innan ni kan läsa dessa tidningsartiklar vill jag emellertid sprida kunskap om den äldsta uppgiften om Ale stenar som vi nu lyckats hitta. Vi ska ända tillbaka till ca 1150-ta-

Den äldsta bilden av Ale stenar finns på Gerhard Burman Skånekarta från år 1684.

let. År 1137 grundades det första cistercienserklostret Clara Silvia i Skåne i Elleköpinge väster om Åhus. Detta omtalas i ett antal brev mellan klostrets abbot Gunther och ärkebiskop Eskil. Breven hade fram till reformationen förvarats i cistercienserklostret Colbatz i norra Polen. I början av 1960-talet gjorde man ett referat av innehållet i dessa brev som uppbevarats i greven av Wiejkowos bibliotek och det är uppgifter från detta material vi nu har tillgång till. Detta är beskrivet år 2023 i min utförliga artikel ”Cistercienserkloster i Skåne. https://www.academia.edu/101612084

Strax efter grundandet av klostret Clara Silvia anlades en filial i södra Skåne:

> *”I ett brev från abbot Gunter till Eskil berättas om hur svårt munkarna hade att etablera denna nya gren av klostret i södra ”Schonen”. Om platsen nämns i brevet att det en gång fanns en fiskeby och hamn på platsen, men den brann helt ned under krigen mellan biskop ”Eginonen” och hedningarna på ön ”Burgunderhulm”* (Bornholm)*, vilket skulle ha skett under kung ”Svends”* (Sven Estridsens) *regeringstid. En ny bosättning skulle byggas på platsen för den gamla byn, och klostret självt planerades att ligga på en platå väster om denna bosättning. Från platån fanns en vacker utsikt över havet och dess omgivningar, och som Gunter själv skrev, på Johannes Döparens högtid* (24 juni)*, var konturerna på ön ”Burgunderhulm” synliga i horisonten. Klostret kallades därför ”Clara Vista”, som på italienska betyder en vacker utsikt. Det var inte ett latinskt namn men var relaterat till munkarnas nationalitet, eftersom abbot Gunter i ett brev nämner munkarna som kom från ”Monte Cassino” och hade heliga reliker med sig.”*

I referatet från brevet mellan klostrets abbot och ärkebiskopen i Lund berättas mer om en grav på platsen:

> *”Gunther skriver:´Graven är gjord av stenar som formar en fisk, en symbol för vår Herre Jesus Kristus, men bristen på några tecken av korset och envishet hos de invånare som fortfarande utför hedniska ritualer här, väcker överväldigande mycket tvivel´.”*

Gunther har alltså tolkat skeppssättningen som formen av en fisk vilket skulle ha varit en kristen symbol. Texten avslutas med konstaterandet:

> *”Enligt lokaliseringsprivilegiet grundades klostret en halv dagsfärd väster om den ursprungliga platsen som beskrivs i tidigare brev från*

Gunter. I närheten av klostret skapades också en fiskeby med namnet "Vysta", som var en förvrängning av namnet på klostret Clara Vista."

Om vad som skrivits om Ale stenar i den äldre dagspressen

Kåseberga hufvud

Ett skånskt fornminne, som håller på att förstöras.

Aftonbladet 1911_08-06

Efter inledande beskrivning av Kåseberga huvud berättas i tidningsartikeln följande om stenskeppet:

Dess längd är omkring 70 meter, dess stäfriktning i NV och S, vändande bredsidan utåt öppna sjön. Stäfvarna utgöras af tvenne höga stenpelare af i orten för öfrigt okänd stenart. Sidostenarna stå tämligen tätt och utgöras af väldiga granitblock, det hela gifvande en god föreställning om ett fornnordiskt vikingaskepp af största slag. Enligt vad i orten berättas, lärer i omdelbar närhet till stensättningen, ungefär 1 meter under nuvarande jordytan, påträffats stora, flata stenhällar, bildande ett plant golf, möjligen utgörande bottenlag för kamrar.

Huruvida denna sägen äger någon grund känner jag ej; men sorgligt är att numera se detta Skånes i sitt slag ståtligaste minnesmärke utsatt för en vanvård, som om den får fortgå snart torde medföra dess undergång. Halfva stenskeppet står nu i en rågåker, och plogen smyger sig för hvarje år allt snålare efter stenarnas grund, från hvilken sedan vindarna bortsopa det sandiga underlaget. Så hafva de stupat i vår tid, den ene efter den andre af de gamla stenjättarna och sedan, då de äro för stora att bortföras, begrafts i jorden för att lämna plogen ohejdadt spelrum. Tvänne mindre stenskepp lära enligt befolkningens uppgift fordom haft sin plats vid sidan af det större. De hafva länge sedan försvunnit för åkern, och stenarna lära användts till grundfyllnad i markägarens ladugård. Omkring fjärdedelen af den stora stensättningens väldiga stenblock hafva redan stupat för plogen, en del ligga där ännu kullfallna, de andra lära nedgräfts för att på dessa kvadratfot skörda ytterligare några sädesstrån. Tydligt är, att om detta får fortfara som hittills, kommer denna vackra fornlämning att inom kort vara en saga blott. Är det då ej möjligt, att någon eller några bland provinsens mera bemedlade och behjärtade barn skulle vilja göra något för bibehållandet och återställandet af denna vackra minnesvård af landets fornbebyggare, som därtill erbjuder en sällsynt vacker utsiktspunkt? Hvad säger den rika turistföreningen? Det gäller ett halft tunnland jord, en lämplig hägnad och de fallna stenarnas återuppresande samt platsens planering.

Låtom oss hoppas, att än kan komma dag äfven för detta vackra fornminne, än är ej allt förbi.

Ldr.

Skeppssättningen vid Kåseberga.

Ystads fornminnesförening ingriper.

Aftonbladet 1911-08-14

För några dagar sedan tog en insändare till orda i Aftonbladet angående den gamla skeppssättningen vid Kåseberga, hvilken han uppgaf vara utsatt för en

hänsynslös vanvård, att, om den finge fortfara, snart skulle leda till minnesmärkets undergång.

Med anledning af insändaren hade lektorerna Wibling och Wimarson samt adjunkten Brandt och konsul Borg i torsdags besökt Kåseberga. Genom samtal med nuvarande ägaren upplystes, att då köpekontrakt om jorden, hvarpå stensättningen finnes, i medlet af 1800-talet upprättades, hade förutvarande ägaren stipulerat ett vite af 200 kr. för flyttning af eller åverkan på stenkretsen, hvilken sålunda vore skyddad icke allenast genom statens utan äfven genom enskildt påbud.

Ystads fornminnesförenings styrelse har nu på sammanträde beslutat att vidtaga åtgärder för stenarnas uppresande samt att eventuellt förvärfva marken.

Men av detta räddningsarbete från Ystads fornminnesförening blev uppenbart intet. Fem år senare tar nämligen den för sin kärlek till Österlen så välkände poeten och diktare Theodor Thuvesson till skarpt ordalag i en tidningsartikel.

"Urbans grav" vid Kåseberga

Ett intressant fornminne som påkallar skydd.

Sydsvenska Dagbladet 1916-08-16

På en af åsarna strax invid Kåseberga lilla fisklägesidyll borta i sydöstra Skåne ligger en ovanligt intressant fornlämning – en skeppssättning af synnerligt stort omfång. Folket kallar den Ales- eller Hebestenen, - stundom också "Urbans graf". Sägnen berättar att en sjökonung, Ale, ska ligga begrafven där. Namnet Urbans grav skulle den åter ha fått af, att en abbot vid namn Urban enligt sin önskan i lifstiden blifvit begrafven på denna plats – med dess stora ock öppna utsikt mot hafvet och soluppgången. På en af stenarna, som nu är kullvräkt, skall också namnet Urban stå inristadt. Den sidan af stenen ligger emellertid vänd nedåt!

Ursprungligen har skeppssättningen bestått af ett större långskepp och två mindre sidoskepp – ett åt hvardera sidan. Inuti vill traditionen veta att skeppen varit stensatta. Af stensättningen synes emellertid numera intet – ett tjockt lager af jord och mossa har i så fall fullständigt öfvertäckt den. Och de båda sidoskep-

Kåseberga backar och fiskeläge. Foto: Mårten Sjöbeck. Alvin. Digitalt kulturarv.

pen äro borta – stenarna ha i tidernas lopp sprängts sönder och bortförts till bygge. Nu återstår endast hufvudskeppet – en lämning af nog så imponerande verkan. Men för hvarje år gå plogbillarna allt längre och längre in på dess område, flera af dess jätteblock ha likaledes blifvit bortsprängda och ett stort antal stenar ligga kullvräkta därinne. Det förefaller mig som om vederbörande här hade anledning att snarast möjligt inskrida för att åtminstone rädda det gamla fornminnet från ytterligare förstörelse – och det är detta som kommit mig att nedskrifva dessa rader. En inhägnad kring skeppssättningen synes mig sålunda vara i hög grad af nöden. Men ännu mera kunde göras – och här tillåter jag mig en vädjan till alla, som intressera sig för vår skånska hembygds- och fornminnesvård. Under sakkunnig ledning borde en utränsning af skeppet företagas och de kullvräkta stenarna åter resas på sin plats. Det offras i dessa dagar stora pengar på så mycket annat – skulle det då inte gå att skramla hop den lilla summa, som detta skulle komma att kosta.

Det stolta och vackra fornminnet på åsen där borta vid Eystresalt förtjänar detta!

Borrby den 13 augusti 1916

Theodor Thufvesson

Nu blev det minsann snabbt fart och detta skedde inte genom fornminnesföreningen utan genom en privatpersons engagemang. Disponent G. Sture Kemne är mannen som genom sin insats och sina pengar troligtvis gjorde att vi fortfarande har kvar detta unika forntida minnesmärke. Hedra den som hedras bör:

Stenskeppet vid Kåseberga.

Försättes nu i sitt ursprungliga skick.

Sydsvenska Dagbladet 1916-09-15

Vid det på sydvästra udden af Kåseberga backar belägna stenskeppet från vikingatiden, i sitt slag ett af Sveriges märkligaste fornminnen, är sedan ett par veckor tillbaka en arbetsstyrka om åtta man sysselsatt med uppresandet af de stenar, som genom tidens eller människornas inverkan under sekler legat kullvräkta.

Frågan om stensättningen räddande undan total förstöring har på senaste tiden blifvit allt mera uppmärksammad.

Stenskeppet vid Kåseberga.

Försättes nu i sitt ursprungliga skick.

Stenblocken resas.

Foto från restaureringen av stenskeppet år 1916.

Sedan flera år tillbaka har bl.a. Ystads fornminnesförening intresserat sig för Kåsebergaskeppet, men på grund af ekonomiska skäl har från föreningens sida mera effektiva åtgärder ej kunnat vidtagas för dess bevarande. Det nu pågående restaureringsarbetet bekostas af disponent G. Sture Kemner i Ystad, som vid fornminnesföreningens senaste sammanträde erbjöd sig att låta uppresa stenarna, ett bland alla fornminnesvänner länge närdt önskemål. Sedan riksantikvariens tillstånd erhållits skreds omedelbart till verket efter instruktioner af docent Otto Rydbeck, Lund, som nyligen besökt Kåseberga.

Vid Ystads gjuteri är f.n. en större stenkaj under byggnad och med tillhjälp af de härvid anställda arbetarna, vana att handskas med stora tyngder, är det som disponent Kemner nu låter uppresa "Ale stenar" ute på Kåseberga udde, med sin fria utsikt öfver det gamla "Eystrasalt" den vackraste plats för en sjökonungs sista hvilorum. – Det är gifvetvis ett omfattande arbete, som erfordras för de väldiga stenarnas bringande i upprätt ställning, – somliga af dem äro mer än nio alnar långa och väga 12.000 kg. – och man står beundrande inför den energi, som de gamla vikingarna måste hafva utvecklat vid stenblockens transporterande och resning, ett arbete, som t.o.m. för våra dagars arbetsmetoder är drygt och tidsödande. Hvilket slit och släp måste ej stenskeppets byggare hafva haft vid blockens förande upp på åsen. Ofvanstående fotografi, taget under det nu pågående arbetet, gifva en god föreställning om stenarnas enorma dimensioner.

Man får hoppas, att det område, på hvilket stenskeppet är beläget och som nu användes som åker, snart fridlyses och inhägnas, hvarigenom dess bevarande säkerställes. Några fynd i stensättningen hafva hittills ännu ej gjorts.

I samband med ofvanstående kan det hafva sitt intresse att återgifva följande utdrag, hämtadt ur en 1876 på J.A. Ljunggrens förlag i Ystad utkommen bok af Nils G. Bruzelius och betitlad "Allmogelifvet i Ingelstads härad i Skåne". Om stenskeppet vid Kåseberga heter det där: "Nära hafvet vid Kåseberga läge ligger på en sandås en särdeles ansenlig fornlämning, ursprungligen bestående af en öfver hundra alnar lång, af 48 stenar bildad skeppssättning med ett mindre skepp på hvarje sida. Nämnda fornlämning kallas af allmogen "Urbans graf" eller "Ales stenar". Numera äro endast midtelskeppet och ena sidoskeppet kvar, men då författaren för nära 30 år sedan för första gången besökte platsen omnämnde ägaren, en gammal bonde, att i hans ungdom äfven det andra skeppet var oskadadt. Han omtalade tillika, att en sjöhjälte, vid namn Ale, hade sin graf i midtelskeppet och att mycket buller hördes där om nätterna, så att ingen vågade gå där förbi sedan det blifvit mörkt". – I sin "Indberetning till Ole Worm" nämner prästen Niels Ipsön härom bland annat följande; Paa Wallebierg marck hos Kaasebierge Leye, i Tierdings Weis fraa det Reef, som kalldis Sandhammer, udi Vester, staar di Stene, som kalldis Ales Stene. Bönderna der hos siger, at gammelt Tale staar: at Ale haffde satt sig forre, at han vilde gjöre sig en Haffn neden for dette Bierg, som disse Stene staae paa, udi den dall, som ligger mellom di syndre og nörre Bierge; og at han vilde gjöre sit Indlöb og Udlöb til sin Skibe igennom di 2 Skaar udi di syndre Bierge nest Haffwett, som kalldis Kaasebierg Skaar og Lynde Skaar."

Ale stenar och Skånska Akademien

Jag avslutar med vad som hände efter mitt besök vid Ale stenar kvällen innan min 70-års dag för fem år sedan 2019. Då skrev jag någon månad senare på FaceBook följande:

"Den 26 augusti 2019 avgick jag med omedelbar verkan ur Skånska Akademien som jag tillhört i fjorton år. Strax därefter följde Sven-Olle Olsson mitt exempel och dessutom ytterligare två akademiledamöter, båda professorer. Orsaken var att akademiens ledamot L. H. hade allierat sig med den Bob Lind som frenetiskt har arbetat med pseudovetenskap när det gäller Ale stenar. Nu skulle hans nya bok presenteras i Höör och L. skulle hålla anförandet och hylla denna uppfattning om ett

astronomiskt instrument som står i strid mot all seriös forskning i fallet Ale stenar. Han hade dessutom skrivet förordet till boken.

I detta förord jämförs Bob Lind med den stackars Galilei Galileo som hamnade i strid med påven år 1633 då han vågat påstå att universum inte cirklade runt jorden. L. avslutar med: ”Det svenska Riksantikvarie-ämbetet tillbakavisar obstinat Linds tolkningar av sina observationer vid Ales Stenar. Frågan är nu om det i Sverige skall ta lika lång tid för Lind att vinna ett erkännande från officiellt håll som det tog för Galileo.”

Det är minsann inte bara det svenska Riksantikvarieämbetet som protesterat mot Bob Lind. Forskare och sakkunniga på våra universitet har tagit avstånd från denna framlagda historieförvanskning. Även jag har under många år bekämpat dessa tokerier. Att då höra från en akademiledamot att jag tillsammans med övriga forskare kan jämställas med den dåtida påven och hans galenskaper om att jorden var medelpunkt i universum är alltför magstarkt.

Eftersom Skånska Akademien inte klart tagit avstånd från dessa tokerier, påhejade av en akademiledamot, har jag givetvis varit tvungen att omedelbart avbryta alla kontakter med denna uppenbart i vissa forskningsämnen helt oseriösa akademi. I mitt foto har jag illustrerat en variant på den vision som Skånska Akademien uppenbart numera anser vara helt godtagbar när det gäller Ale stenar.”

